

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Digitaliseret efter aftale med Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. PDF-filen er kun til ikke kommercielt brug.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER

SYVENDE RÆKKE

UDGIVET AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

BJØRN KORNERUP

ANDET BIND

KØBENHAVN

I KOMMISSION HOS G. E. C. GADS FORLAG

1954—56

Breve fra
stiftsprovst Lorentz Ancher
til
kasserer ved den kgl. particulairkasse
Gabriel Linde
Af **Jørgen Hansen**

Af en korrespondance mellem stiftsprovst Lorentz Ancher og kasserer ved den kgl. particulairkasse Gabriel Linde, spændende over tidsrummet 17/6 1785—31/10 1790, gengives her de af L. A. skrevne breve (tilhørende trafikbestyrer R. Haarløvs bo). Skønt det for fuldstændighedens skyld havde været ønskeligt at se begge sider af brevvekslingen samlet, turde dog de her udgivne breve rumme tilstrækkeligt af interesse til belysning såvel af tidens rørelser og stemning i almindelighed som af L. A.'s person i særdeleshed til, at udgivelsen må anses for berettiget.

Af biografiske oplysninger til hjælp ved forståelsen af brevene, udover de i kommentaren meddelte, skal her følgende anføres:

Brevskriveren Lorentz Ancher (1746—98), var søn af den især som retshistoriker navnkundige Peder Kofod A. (1710—88). Efter et flerårigt ophold i Göttingen (1767—72), først som studerende, siden som universitetslærer, udnævntes L. A. i 1773 til prof. ord. i teologi ved Københavns universitet. Efter 2 års forløb måtte han dog p. gr. a. helbredssvækkelse afbryde denne virksomhed for at overtage embedet som stiftsprovst i Fyns stift og sognepræst ved Odense St. Knuds kirke, hvor han virkede til sin død.

Familiebånd knyttede L. A. til ovennævnte Gabriel Linde (1715—91), idet dennes søster Ursula Christiane i sit ægteskab med deputeret i landetatens commissariat, justitsråd Fr. Wodroff var moder til Anchers hustru, Ursula Elisabeth (1748—1813).

Som brevene udviser bestod der fra Anchers side et næsten sønlig-ærbødigst forhold overfor Linde, som for sin del synes at have betragtet Ancher nærmest som en yngre fortrolig ven, hvis kundskaber og jugement han værdsatte.

På denne baggrund må brevene i deres helhed betragtes, medens der m.h.t. forståelsen af deres konkrete indhold i enkeltheder henvises til de anførte noter.

1.

Odense d: 17 Iunii 1785¹.

P. M.

Efter Høystærede Oncles gunstige Tilladelse, giver ieg mig den Friehed allerærbødigst og ydmygst at udbede mig, at De vilde have den Bevaagenhed at udrette for mig i Kiøbenhavn følgende Ting:

---

¹) Anchers betydelige filologiske interesser, især på det klassiske og østerlandske område, førte ham tidligt ind på indgående studier af disse sprog. Et vidnesbyrd om hans fortsatte beskæftigelse hermed er de volumineuse forarbejder (håndskrevne collectanea — erhvervedes ved auktionen over A's efterladte bogsamling i Odense 1799 af det kgl. bibl.) til udgivelsen af Photius' græske glossarium og Aratus' phaenomena, som tilvejebragtes gennem benyttelsen af P. F. Suhms samlinger af græske håndskrifter. Suhms tanke om at støtte udgivelsen af de nævnte arbejder af Photius og Aratus blev aldrig realiseret, men 1817 udgav prof. N. Schow Specimen novae editionis Lexici Photii . . cum Laurentii Ancheri suisque adnotationibus. Se endvidere: Svidae lexicon, ed. Ada Adler. I—V. Lips. 1928—38.

I de ældste af de her udgivne breve står beskæftigelsen med Photius' værk i forgrunden i A's videnskabelige virksomhed, og ved A. P. Bernstorffs mellemkomst var der i foråret 1785 stillet et Photiushåndskrift til disposition herfor. Det nu i Cambridge beroende håndskrift, som menes skrevet omkring år 1200, havde tidligere været i Thomas Gales

- 1.) Selv at tale med Grev Bernstorff og takke ham for Photius, samt give ham den Forsikkring, at den til den bestemte Tiid vist skal vorde uskad tilbageleveret —
- 2.) Paa Kongens Bibliothek i Kiøbenhavn ere tvende Græske Haandskrifter, som ieg ønskede at faae til Laans heroversendt paa et Aar, nemlig: a.) Suidæ Lexicon¹, og b.) Cyrilli Glossarium MS.² ineditum. Desuden ønskede ieg mig af samme Bibliothek c.) Suidas edit. Mediolan³: Kunde Høystærede Oncle forskaffe mig disse, saa ønskede ieg mig dem ey paa engang, men først MS^{tet} af Suidas, derefter, naar det er tilbageleveret, den trykte

besiddelse og går under betegnelsen Codex lexicus Photiani Galeanus sive Cantabrigiensis. Også i andre af A's breve fra disse måneder har lånet og tilbageleveringen af håndskriftet muligvis været omtalt (jvf. ovenn. N. Schow. Specimen etc. XII: »video enim ex litteris Ancheri hac de re, mense demum octobri ejusdem anni codicem in Angliam fuisse reportatum«).

Formålet med den fra det 9. århundrede berømte byzantinske patriark Photios' lexikalske værk (hvis oprindelige titel kort og godt menes at have været Λέξεων συναγωγή, og som kun mangelfuldt gengives af ovenn. Codex Galeanus men suppleres af en af Bekker-Bachmann udgivet Συναγωγή Λέξεων Χρησίμων, gående tilbage på et leksikon, som også menes benyttet af Photios) synes at have været det rent praktiske »als Hilfs- und Nachschlagebuch die Lektüre der älteren, besonders der klassischen Autoren, sowie auch der heiligen Schriften [zu] erleichtern«. (C. Krumbacher. Die Geschichte der Byzantinischen Litteratur. 1897). En herfra noget afvigende Opfattelse er fremsat af É. Amann i Dictionnaire de théologie catholique. XII, 2. 1935: »Le lexique contient ou plutôt contenait (car il y a une grande lacune au début de l'ouvrage), rangées dans l'ordre alphabétique, les expressions empruntées aux Attiques, qui devaient permettre aux Byzantins du IXe siècle d'orner leur prose«. Derimod er der gennemgående enighed mellem forskerne m.h.t. tilblivelsesmåden af glossariet, idet den væsentligste andel formentlig må tilskrives Photios' medhjælpere, hvorimod patriarkens personlige indsats synes at have indskrænket sig til det igangsættende og vejledende arbejde.

¹) Suidæ Dictionarium Græce. G. K. S. 413. fol.

²) Cyrilli Dictionarium Græce. G. K. S. 1968. 4°.

³) Sandsynligvis den i Det kgl. Bibl. beroende inkunabel Suidæ Lexicon Graecum fra 1499.

Maylandske Udgave, og naar denne er tilbageleveret, Cyrilli Lexicon MS.

- 3.) Af min Faders Bibliothek ønskede ieg mig a.) Meursii Opera edit. Lamii¹. b.) Salmasii Ius Atticum². c.) Heraldii observationes ad Ius Atticum et Romanum³. Meursii Verk, der bestaaer, om jeg mindes ret, af IX Bind in Folio, veed ieg min Fader eyer, og de tvende andre troer ieg ogsaa vist han maae have. De forskaffes vel best ved min Moders⁴ Mellemlhandling. Ieg ønskede mig dem udlaante paa et Aar, og oversendte endnu i Sommer ved Skibsleylighed. For deres Tilbagelevering i uskad Stand til den bestemte Tiid er ieg ligesaa villig, som pligtig, at give mit skriftlige Beviis — At ieg endnu ey haver tilbageleveret Suidæ Lexicon⁵, dertil er Aarsagen denne, fordi det er mig umueligt at undvære samme, saalænge ieg arbejder paa Photius.
- 4.) Ieg ønskede mig Efterretning, om Grev Thott i sin ypperlige Bogsamling besidder Haandskrifter af Græske, enten trykte eller utrykte Grammatiker og Glossarier, og isaafald en Fortegnelse over samme ved hans Bibliothekarius, samt dernæst Tilladelse at faae efterhaanden alle dem af samme til Laans, som ieg maatte troe at behøve, eller ønske mig, alt efterhaanden, en Haandskrift paa Gangen⁶.

---

¹) Ioan. Meursii Opera omnia etc. Ioannes Lamius rec. I—XII. Florentiæ 1741—63. Forestillingen om et samlet bindantal på 9 kan være fejlhuskning, eller det pågældende eksemplar har evt. været defekt.

²) Cl. Salmasii Observationes ad Ius Atticum et Romanum. Leiden 1645.

³) Desiderii Heraldii observationes ad Jus Atticum et Romanum. Parisiis 1650.

⁴) Der tænkes på A's stedmoder Johanne Maria, f. Sevel, idet hans moder Sophie Amalie, f. Bildsøe døde ved hans fødsel.

⁵) Den her omtalte udgave af Suidæ Lexicon, som åbenbart har tilhørt faderen, kan under hensyntagen til s. 419 note 3 være en af følgende: Venedig 1514, Køln 1619, Canterbury 1705.

⁶) Grev Otto Thott, † 10/9 1785, hvis betydelige bogsamling er nok-

5.) At helse Kammerherre Suhm¹, og berette ham den Fliid, med hvilken ieg arbejder paa Photius.

Fortryd ey paa, Beste Oncle, at ieg bebyrder Dem med saamange Ting. Min fortroelige Tilliid til Deres Godhed og Kiærlighed for mig, giver mig denne Dristighed. Med den ærbødigste og taknemmeligste Hengivenhed er ieg gandske

Deres

allerydmygste Tienere

L. Ancher

2.

Odense d: 13 Oct: 1785

Høystærede Allerkiæreste Oncle!

Med denne Agende Post haver ieg tilsendt min Fader den Engelske Photius², paa det allerforsigtigste indpakket. Ieg havde først i Tanke at vilde have sendt samme til Dem med ærbødigst Begiæring at levere den til Photius³, og holder mig overbeviist om, at De ey havde taget min Dristighed ilde op. Men ved nøyere Overlæg holdt ieg det for bedre at sende samme til min Fader som Cautionist, da han maaskee ellers kunde være bleven stødt. For Photii tilsendte Portrait takker ieg ærbødigst og kiærligst. De kan let forestille Dem, hvor behageligt det var mig at see saa god gammel en Vens Portrait, og at erholde det fra saa kiær en Haand. Imidlertiid maae De tillade mig at sige, at ieg haver ont ved at troe, at det Hoved nogensinde kan have siddet paa en Constantinopolitansk Patriarks Krop. Det seer mig liigere ud efter at have tilhørt en af de Gamle Græske Philosopher. Imidlertiid har det saameget behaget mig, at ieg for min Vens Photii egen Skyld gierne øn-

---

som bekendt, var sin egen bibliotekar.

¹) Se indledn.

²) Den i indledn. omtalte Codex Galeanus.

³) Fejlskr. for Bernstorff.

skede det havde været hans; thi efter udvortes Anseende at dømme har det været, om end maaskee mindre belæst, saa dog meere fornøftigt end hans. — Vi leve her, Gud skee Tak alle vel. Min Svigermoder¹ helser kiærligst. Min Lise tilligemed alle mine Smaae² helse ærbødigst. Alles vores beste og kiærligste Helsen til Cousin Holtermann³, Cousin Linde⁴ med Familie og Admiralinden⁵! Ieg er med sand Høiyagtelse og skyldig Ærbødighed

Høystærede Allerkiæreste Oncle
Deres
allerydmygste Tienere
L. Ancher

3.

Odense d: 13 Nov: 1785.

Høystærede Allerkiæreste Oncle!

For Deres Høystærede Skrivelse af 25 October og de i samme om Photii Ankomst til Bernstorff meddeelte Efterretninger takker ieg ærbødigst, og er Dem især overmaade meget forbunden for den Godhed, De have havt Selv at overlevere den Engelske Codex til H. Exc. Ogsaa fra Bernstorff selv erholdt ieg nyelig Skrivelse om ved min Fader, at Haandskriften var ham kommen til Hænde. Selv skriftlig at takke Bernstorff for hans Godhed og havde Umage i

¹) Se indledn. Hun havde siden 1755 været enke efter sin 2. mand, stadshauptmand, hofjuvelerer Frederik Fabritius.

²) Ang. hustruen se indledn. I ægteskabet var der 3 børn: Petronelle Ursula Christiana, f. 17/9 1779, Johanna Sophia, f. 5/10 1782 samt Peder Kofod, f. 4/8 1784.

³) Konferentsråd, højesteretsassessor Knud Henrik Holtermann (1737—1815), enkemand efter Ursula Beate Linde, † 1782, datter af brevmodtageren.

⁴) Gabriel Lindes søn Conrad Daniel Linde (1754—1826); (titel og stilling som faderen).

⁵) Bolette Elisabeth Arff, f. Højer (1742—1825), siden 1781 enke efter kontreadmiral Joh. Gerh. Arff.

denne Sag, var min ustridige Skyldighed, som og af mig for længesiden, paa samme Tiid nemlig, da ieg afsendte den Engelske Codex herfra, er bleven efterlevet. Ieg skal vist ey heller glemme, naar Fortalen bliver trykt, at erindre ham i samme paa den Maade, som han fortienet.

Det gjør mig overmaade ont, at De i Anledning af mig skulde modtage saa uhøfligt et Svar fra Hr. Kammerherre Suhm¹, men Manden er undertiden lidt fremfusende, og en overmaade stor Deel, ja formodentlig det meeste, maae man vel regne paa, hvorledes Svaret er bleven dannet og forandret i Tienereens Mund; thi de Kiøbenhavnske Herrer Tienere hos Folk af Stand besidde i Almindelighed en meget stor Portion Næsviished. — Det fornøyer mig meget, at Bernstorff fandt saa beqvem en Leylighed til at sende Photius tilbage. — Indlagt haver ieg den Ære at sende Dem al den Efterretning, ieg af Prof. Bützow² har kundet faae om den Atlantiske Cyclus. Ieg læste med megen Fornøylese Fortælingen om Deres Beskiæftigelse med samme, men Deres Trudslar kom mig [ey?] til at skiælve, især, da ieg maae tilstaae, at ieg troer endnu mindre paa den Atlantiske Cyclus³ end paa Pythagoræ Reyse⁴. Stæderne hos Plato, som findes i hans Timæus og Critias ere mig bekiendte, men hans Fortæling derom henhører vel ustridig til samme Classe, som hans egen Republik. Stædet hos Iosephus har ieg hidindtil ey kundet finde, og skal derfor

---

¹) Denne mundtlige episode har Linde åbenbart refereret i brevet til L. A. af 25/10 1785, men hvad den nøjere er gået ud på, savnes der støttepunkter for at afgøre.

²) Ole Nicolai Bützow (1742—94), siden 1772 prof. i matematik og filosofi ved gymnasiet i Odense. Interesserede sig spec. for astronomiske og geografiske observationer.

³) Der hentydes til Platons fantasiforestillinger om landet Atlantis.

⁴) M.h.t. Pythagoræ rejse siger La Grande Encyclopédie. XXVII. 1900: «on lui donne . . . pour maitres les Phéniciens, les Chaldéens, les mages de la Perse, les Hindous, les Arabes, les Juifs, etc. Mais les plus anciens témoignages sur ces points remontent à peine au IIe siècle an. J.-C.»

ved Leylighed udbede mig Efterretning om, paa hvad Stæd omtrent hos Iosephus Beretningen findes. Dog formoder ieg i Forveyen, at de Kilder, af hvilke han haver øst denne Fortæling, ere ligesaa usikkre som mange andre, han haver betient sig af, Fostere af Alexandrinernes Opfindelses Kraft, som var overmaade frugtbar paa at opdigte uægte Skrifter, og tillægge gamle Skribentere Fortælinger, der vare udklækkede i deres egen Hierne. Hvad nu Phytagoræ Reyse til Indien angaaer, saa tilstaaer ieg Dem gierne, at det Argument, Prof. Meiners¹ bruger, ingenlunde kan beviise Umueligheden af Pythagoræ Reyse til Indien, men saameget kan man vel dog med Sandhed sige, at han maatte have opholdt sig temmelig længe i Indien, dersom han skulde kunde have lært deres Sprog, og faaet Adgang til deres Viisdom, som de med saa stor Omhyggelighed skiule. At ellers Kundskaberne ere rimeligviis komne fra de østligere Lande i Asien, maaskee fra Indien, til Ægypterne og siden til Grækerne, derom tvivler ieg ikke, men til at adskille det sande fra det falske i de specielle Beretninger om denne Sag, dertil hører vel meer end menneskelig Kunst. At desuden de nyere Pythagoræer have været særdeles store Mestere i den Kunst at lyve deres Pythagoras til Ære, derom tvivler vel ingen. Dog nok herom for denne Gang. De seer allerede tilfulde, Høystærede Oncle, at ieg er ligesaa haardnakken, som nogen Polemiker i at forsvare mine Meeninger. — Vi leve her, Gud være lovet, alle vel, og have i disse Dage begyndt paa at lade alle vore tre Børn præparere til Inoculationen, eftersom Børnekopperne ere allerede komne her til Byen. Tusende ærbødige og kiærlige Helsener fra min Svigermoder og alle mine haver ieg at formelde til Dem og Deres. Vilde De vel, Høystærede Oncle have den Godhed at helse Monfrere Holtermann kiærligst fra mig, og bede, at han ey vilde tage ilde op, at ieg lader

¹) Christoph Meiners, A's jævnaldrende, der som studerende opholdt sig i Göttingen samtidig med denne, udnævntes senere til professor (»der Weltweisheit«) smstds.

ham tilstille en uden Tvivl temmelig stor Pakke fra Prof. Moldenhauer¹ til mig, som han vilde have den Godhed at see sikkert indpakket og mig tilsendt snarest mueligt, enten med Skibsleylighed, eller, dersom ingen er, med den agende Post, alt for min Regning. Med den ærbødigste Høiyagtelse og varmeste Hengivenhed haver ieg den Ære at underskrive mig

Høystærede Allerkiæreste Oncle
Deres allerydmygste Tienere
L. Ancher.

4.

Odense d: 1 Dec: 1785.

Høystærede Allerkiæreste Oncle!

Vel tillader Tiden mig i Dag ey at skrive, uden et Par Ord, men et Par Ord maae ieg dog nødvendig skrive, for at give Dem Efterretning om mine Børns Befindende. De synes at ansee Inoculationen, som noget for meget vovet, efter saadanne Sygdomme, som de have havt, men de vare, da Inoculationen skeede, fuldkommen friske, og vi have i den Fald intet giort uden Dr. Eichels² Raad og Tilskyn-delse. Hidindtil gaaer alting, Gud skee Tak, ret got. Begge Pigebørnene have vel været noget syge, dog ey mere end sædvanlig ved saadanne Leyligheder, og nu, da Kopperne hos dem fuldkommen ere udbrudte, ere de ret muntre og raske. De have, som just er efter mit Ønske, brav Kopper, cirka 150 hver. Drengen har hidindtil ikkuns havt et par Kopper, og stedse været overmaade rask, men i Nat haver han været uroeligere end sædvanlig, saa at der formodentlig

---

¹) D. G. Moldenhawer (1753—1823) på det pågældende tidspunkt teol. prof. i Kbh. Om dennes forbindelse med Ancher og hans videnskabelige arbejde se Ada Adler. D. G. Moldenhawer og hans Haandskriftsamling. Kbh. 1917, passim.

²) Johan Eichel (1729—1817) i perioden 1754—1805 landphysicus i Fyn og Langeland.

ere flere Kopper i Udbrud. Min Svigermoder, Lise, og jeg, befinde os, Gud skee Tak, vel. Ærbødigst og kiærligst Helsen fra os alle til Høystærede Oncle, Monfrere Holtermann, Deres heele Familie og alle gode Venner. I Gaar hørte ieg en Tidende, som satte mig i megen Bekymring, at nemlig Holmschiold¹ skulde være nær ved at giøre Fal-lit. Ieg har intet vilde tale derom med min Svigermoder eller Kone, for ey, maaskee uden Aarsag, eller i det mindste før Tiiden at foraarsage dem Sindsuroe. Imidlertid vilde dog bede, at De vilde have den Godhed at tale med Monfrere Holtermann derom, og meddele mig Begges Deres Tanker paa et aparte Stykke Papier. Endnu en anden Bekymring er i denne Tiid kommen til, vor kiære Biskops² Upasselighed, som paa nogen kort Tiid er bleven saa af-fældig, at ieg frygter, der er maaskee ikkuns meget kort Tiid tilbage. Alt andet, hvad ieg vilde have skreven om, nøder Tidens Korthed mig at udsætte til en af de næste Postdage. Ieg er med den dybeste Ærbødighed og særdeles Høyagtelse

Høyst-Ærede Allerkiæreste Oncle

Deres

allerydmygste Tienere

L. Ancher

5.

Odense d: 25 Dec: 1785.

Høystærede Allerkiæreste Oncle

I Gaar Formiddags Klokken henved 11 behagede det Gud at kalde vor værdige Biskop Ramus til sig. Nu er

¹) Joh. Th. Holmschiold (1731—93) betroedes 1775 ledelsen af den kgl. porcellænsfabrik. Ved hans død afslørede fabrikkens regnskaber beklagelige administrationsbrist. Obligationsbeholdningen, som han havde taget til sig, og af hvilken han i nogle år havde svaret renter, var ikke tilstede. Fabrikken måtte i det hele indsende en fordring i boet på næsten 10.000 rd. (C. Nyrop. Personalhist. tidsskr. 4. r. IV, 198). — Hvorledes bekendtskabs- evt. slægtskabsforholdet mellem H. og det Ancherske hus (subsidiært den Lindeske familie) har været, har jeg ikke kunnet skaffe oplyst.

²) Jacob Ramus (1716—85) søn af biskop over Fyns stift Chr. R., hvem han 1762 efterfulgte i embedet.

min ærbødigste Begiæring, at Høystærede Oncle, til hvis Klogskab og Faderlige Venskab ieg har en uindskrænket Fortrolighed, vilde have den Bevaagenhed at tale og overlægge med mine Forældre, om der ikke burde anvendes alle muelige Bestræbelser, for, om det var Guds Villie, at kunde erholde Succession, og hvorledes Sagen da best skulde incamineres. Paa Biskoppens Ansøgning om at faae mig Sig adjungeret¹, blev fra Cancelliet svaret, at de ey torde forestille Hans Mayestæt en saadan Sag, men havde for øvrigt intet imod, at Han betiente Sig af min Hielp i alle fornødne Tilfælde, dog paa eget An- og Tilsvær. For ohngefehr 8 Dage siden talte ieg med Admiral Kaas², som beærer mig med sin særdeles Bevaagenhed, og lovede han mig med næste Post at tilskrive sin Svoger Geheime-Raad Schack Rathlow³ derom. Ieg er og sindet med Dags Posten at tilskrive Canzler Cramer⁴, paa hvis oprigtige Venskab ieg har de tilforladeligste Prøver, om han vilde søge at bringe GehR. Bernstorff paa min Side. Men Admiral Kaas sagde mig, da ieg sidst taledede med ham, at det i denne Sag uden Tvivl vilde fornemmelig komme an paa Cancelliet, imod hvis Forestilling og Forslag Statsraadet herudi neppe handlede. Ieg har ey vildet tilskrive nogen af Cancellieherrerne, forinden ieg har hørt Høystærede Oncles Tanker. Biskoppens Dødsfald har ieg med Dags

¹) I skrivelse fra cancelliet af 17/12 1785 betyder det biskoppen, at man ikke tør gøre forestilling om adjunction, men at han i sygdomstilfælde eller andet lovlig forfald kan betjene sig af stiftsprovsten.

²) Frederik Chr. Kaas (1725—1803), (ikke at forveksle med sin samtidige fætter og navne, 1727—1804, på daværende tidspunkt kontre-admiral), blev 1775 udnævnt til admiral og opholdt sig efter sin afskedigelse 1781 på sin gård, Fraugdegård på Fyn.

³) J. O. Schack-Rathlouw (1728—1800) efter stormfuld karriere medlem af 1784-regeringen; gift med Øllegaard Charlotte Juul, datter af oberstløjtnant Ove J. og hustru Sophie Hedevig Friis, og søster til ovenn. F. C. Kaas's 2. hustru Christine Elisabeth Birgitte.

⁴) J. A. Cramer (1723—88) efter Struensees fald kaldt fra Lübeck til Kiel for her at virke som teologisk professor og universitetets prokansler; havde her forbindelse med A. P. Bernstorff på Borstel og Dreilützow.

Posten indberettet til Cancelliet, hvilket ieg troede at paa-
 ligge mig som Stiftsprovst. Høystærede Oncle vilde kiær-
 ligst undskyldte, at ieg her maa slutte, da Tiden er mig
 saare knap, eftersom ieg [i] Gaar den hele Dag indtil silde
 ud paa Aftenen havde at gjøre med Forseglingen i Biskop-
 pens Stervboe, og det i Dag er første Iuledag. Ieg beder
 tillige paa samme Grund at gjøre min Undskyldning hos
 mine Forældre, at ieg ey med denne Post har kundet til-
 skrive dem. Indlagt følger et Brev¹ til Høystærede Oncle
 fra min Lise. Tusende kiærlige Helsener til Monfrere Hol-
 termann og den heele Familie. Med den ærbødigste Hen-
 givenhed underskriver ieg mig

Høystærede Allerkiæreste Oncle!

Deres

allerydmygste Tienere

L. Ancher

6.

Odense d: 5 Ian: 1786.

Høystærede Allerkiæreste Oncle!

For Deres Høystærede Skrivelse af 31 Dec., og de Prø-
 ver ieg i samme erholdt paa Deres bevaagne Virksomhed
 til mit Beste, takker ieg allerydmygst med et oprigtig rørt
 Hierte. Mine Breve til GehR. Schack Rathlou, Grev Bern-
 storff, GehR. Stampe², GehR. Luxdorff³ og CfR. Aagaard⁴
 ligge allerede færdige til Afsendelse med denne Post. Des-
 uden skal og en af mine Venner her, som staaer i nøye For-
 bindelse med Aagaard, have skreven ham til for mig, uden
 at ieg vidste det, med megen Varme. Guldbergs Secretair,
 som i disse Dage har været her fra Aarhus for at besøge

¹) Formodentlig gået tabt.

²) Henrik Stampe (1713—89) især kendt som generalprokurør. Med-
 lem af statsrådet.

³) B. W. Luxdorff (1716—88) førstedeputeret i danske kancelli.

⁴) Peter Aagaard (1718—90) deputeret i kancellikollegiet.

sin Familie, haver berettet, at Biskop Hee¹, saasnart han fik vor H. Biskops Død at vide, skal have erklæret, at han ey modtog denne Bispestoel, om den end blev tilbuden ham. Hvad derimod Bloch² angaaer, saa veed ieg, at Dødsfaldet er ham bleven tilmeldet her fra Odense selvsamme Postdag, da ieg indberettede det til Cancelliet. Ieg har og hos en Ven seet Brev fra Secretair Kiærulf i Cancelliet, der angiver Bloch, som Manden. Skulde dette skee, saa troer ieg, efter Overlæg med min Lise, at Riber Bispestoel burde søges. Min Moder, troer, som ieg seer af hendes Skrivelse til mig, dette ikke, eftersom hun formeener, at den baade er den ringeste i Indkomster, og meget brydsom. Hvad det første angaaer, saa veed ieg af Prof. Taubers³ Mund, at Viborg Bispestoel i H. Biskop Rotbølls⁴ Tiid, med hvilken han var speciell bekiendt, var paa 2500 Rd.:, og han var af de Tanker, at Riber Bispestoel maatte være bedre. Grunden til hans Formodning var denne, at han vidste, at for nogle Aar siden, da Bloch ved sin overdrevne Myndighed og fornærmende Indgreb i andres Rettigheder var bleven indviklet i tvende fortrædelige Processer, som han begge tabte ved Høyeste Ret, stod han i Accord med Biskop Tetens⁵ i Wiborg om at bytte paa de Vilkaar, at Tetens skulde give ham en vis aarlig Afgift af Riber Bispestoel, men Mageskiftet fandt ey Stæd, fordi Cancelliet ikke vilde samtykke deri. Hvad de Bryderier angaaer, som 2de forskiællige Iurisdictiones kan foraarsage, da finder det selvsamme i Henseende til Als og Ærrøe jo ogsaa Stæd ved den Fyhnske, hvorpaa vor H. Biskop kort for sin Død havde

¹) Jørgen Hee (1714—88) biskop over Aarhus stift 1777—88. (Se iøvnr. Biskop Jørgen Hees Selvbiografi, udg. af Bjørn Kornerup. Kirkehist. Saml. 6. R. I, 53 ff.).

²) Tønne Bloch (1733—1803) biskop i Ribe 1775—86, fra 1786 biskop i Fyn.

³) Joh. Henr. Tauber (1743—1816) rektor ved Odense katedralskole samt professor ved derværende gymnasium 1781—87.

⁴) Christen Mich. Rotbøll (1729—80) siden 1770 biskop i Viborg.

⁵) Peder Tetens (1728—1805) 1781 biskop i Viborg.

et meget ubehageligt Beviis. Naar man nu lægger hertil, at ved Riber Bispestol man med Rette kan vente at finde alle Ting i den ønskeligste Orden, da derimod her alle Ting ere i den yderste Forvirring, samt at her saa mange venskabelige Liaisons, man allerede i Forveyen har, vilde ofte giøre Opfyldelsen af Retfærdigheds Fordringer i det mindste høyst ubehagelig, da man derimod paa et fremmed Stæd, hvor man er uden Forbindelser, haver meget lettere ved at gaae ligefrem Retfærdighedens slagne Vey, saa troer ieg, at de forventende Bryderier kan gaae lige op imod hverandre. I det mindste udbeder ieg mig den Bevaagenhed af Høystærede Oncle, at De vilde gunstigt behage, baade Selv, og i Forening med min Moder, paa det nøyeste at overveje disse Grunde, til hvilke ieg endnu føyer denne, at, dersom ieg ey faaer en Bispestoel ved denne Leylighed, hvor ieg synes at have best Grund til at søge, vil ved enhver anden Vacance det uden Tvivl holde haardere, og da enten Stiftsprovsterne paa Stæderne selv, eller Hr. Dr. Schönheyder¹, gaae mig i Forkiøbet. Om nøyere Efterretning angaaende Riber-Bispestoels Indkomster har Prof. Tauber lovt med denne Post at skrive til en Ven der i Stiftet, som kan skaffe vissere Beskeed. Torde ieg bede, at Høystærede Oncle vilde have den Godhed at comuncere mine Forældre dette Brev, da ieg, formedelst Postens nær forestaaende Afgang, og de mangfoldige Ting, ieg med samme har havt at expedere ey finder Tiid til at skrive dem til uden meget kort. Næst de ærbødigste og kiærligste Helsener fra os alle til Høystærede Oncle med Familie underskriver ieg mig dybeste Ærbødighed

Deres underdanige Tienere
L. Ancher.

---

¹) Joh. Chr. Schönheyder (1742—1803). 1782 stiftsprovst i Kbh., 1788 biskop i Trondhjem.

7.

Odense d: 23 Sept: 1786.

HøyVelbaarne Hr. ConferenzRaad
Høystærede Oncle!

For den mig ved sidste agende Post tilsendte Bog, *Instrux for en Finanz-Minister*¹, takker ieg ærbødigst. Den er ustridigen høyst vigtig, og kan ikke uden den varmeste Deeltagelse læses af enhver, som Menneskelighedens og Staternes Vel ligger om Hierte. Vigtig er Gienstanden, Tankerne grundige, og Sproget henrivende. Hvor lykkeligt, at saa fortreffelig en Afhandling har faaet saa indsigtfuld og heldig en Oversætter! Man bliver let vaer, at Oversætteren haver havt det Franske Sprog fuldkommen i sin Magt, og glemmer under Læsningen — saa flydende er Sproget — gandske, at det er en Oversættelse. Skulde en Critiker finde noget at udsætte, vilde det maaskee være, deels den, mig stedse ubehagelige, og Erindringen om Ordenes sande Afstammelse udslettende neoteriske Bogstavering, som paa adskillige Stæder findes, deels de, undertiden, som ieg troer, uden Nød, i det Danske Sprog optagne, og med Danske Bogstaver skrevne, Franske Ord. Det Engelske Sprog tillader saadant, og de Tydske følge herudi alt for ofte Engellænderne; Men efter mine Indsigter burde man, hverken i det Tydske eller Danske Sprog tillade sig saadant, uden allene ihenseende til saadanne Kunstord, for hvilke man hverken kan finde eller danne med Sprogets Natur fuldkommen overensstemmende Ord. — Vi leve her, Gud skee Tak alle vel, og alle formelde tilligemed mig deres ærbødigste og kiærligste Helsener til Høystærede Oncle og hele Familie. Ieg er med sand Høiyagtelse, og en virkelig sønlig Ærbødighed

Høystærede Oncles
allerydmygst Tienere

L. Ancher

---

¹) Necker, Jacques. Instrux for en Finans-Minister. Overs. af Gabr. Linde. Kbh. 1786.

8.

Odense d: 15de Iulii 1789.

Høy- og Velbaarne Hr. ConferenzRaad!
Høystærede Oncle!

Det længe befrygtede Dødsfald er indtruffen i Dag Middags Kl: 12. Saa inderligen vi end ønskede endnu nogle Aar, om det havde været Forsynets Villie, at beholde vor fortreffelige Moder; Saa vidste vi dog i de sidste 24 Timer af Hendes dydige og ærefulde Liv intet bedre Ønske at gjøre for Hende, end at Gud vilde ende hendes virkelig haarde Smerter. Uagtet de foregaaende Smerter var dog i den sidste Time hendes Opløsning saa sagte og stille, at vi Tilstædeværende neppe mærkede den, før alting var forbie. Ieg haver vel, siden ieg blev Præst, seet mange baade Døende og Døde, men det kan ieg med Sandhed sige, at jeg endnu aldrig saae nogen Død, paa hvis Ansigt Himmelsk Glædes yndigste Træk saa kiendelig stode tegnede. At min Kone og jeg ere inderligen bedrøvede, forestille De Dem let, men dog er vor Helbred, Gud skee Tak, taalelig. Ieg haaber, at Frue Admiralinde Arff og Monfrere Holtermann, da De alle ere samlede paa eet Stæd, kiærligst og bevaagendst tilgive os, at der ey bliver tilskreven enhver af Dem især. Ieg er, saavelsom min Kone og mine Børn, der alle med dybeste Ærbødighed kysse Deres Hænder,

Høystærede Oncles
underdanige Tienere
L. Ancher

9.

Odense d: 17 Okt: 1789.

Høy- og Velbaarne Hr. Conference Raad
Høystærede Oncle!

At De, Høystærede Oncle, som besidder saa ypperlig en Dømmekraft, og saa fiin en Smag, haver vildet værdige mig

den Ære at forlange mine Tanker om Deres Oversættelse af de tvende §§. af Abbed Raynalds *Histoire Philosophique et Politique*¹, er for mig uendelig smigrende. Ifølge Deres Befalning meddeler jeg da herved mine smaae Anmærkninger² uden Tilbagehold. Iblant disse have mange og formodentlig de allerfleeste deres Grund deri, at ieg ey haver havt Originalen ved Haanden, andre ere uden Tvivl blotte Afskriver Feyls Bemærkninger. Men, skulde end nogle iblant dem være grundede, da tiener saadant dog ikkuns til et nyt Beviis for den gamle bekjendte Sandhed, at der hører uendelig mindre Genie og Indsigt til at dadle, end til selv at gjøre bedre, og at derfor undertiden endog Fuskere kan opdage nogle smaae ubetydelige Pletter i den fortreffeligste Mesters fuldkommenste Arbeyder. Ieg haver i at optegne alt, hvad som forekom mig feylagtigt, været maaskee indtil Pedanterie nøyagtig, og deri forholdet mig saaledes, som jeg i lige Tilfælde ønskede at andre vilde forholde sig imod mig. Overmaade angenemt skulde det være mig, om Høystærede Oncle maatte finde sig ikke ganske misfornøyet med mit Arbeyde. Ieg havde gjort endnu nogle flere Antegnelser, men disse haver jeg siden med Fliid udeladt, da de blot angik Retskrivningen, hvorudi billigen enhver Skribent af Indsigt og Smag bør følge sit eget Omdømme.

Vi leve her, Gud skee Tak, alle vel. Vor nye Stiftamtmands³, og tildeels og /: skiønt i ulige mindre Grad, og paa

1) Raynal, G. T. F. *Histoire philosophique et politique des Établissements et du commerce des Européens dans les deux Indes*. Amsterdam (?). 1770. — M.h.t. Lindes oversættelse af de 2 nævnte §§, se iøv. s. 435, note 3.

2) Ikke bevaret.

3) Friederich Buchwald (1747—1814) afløste 1789 som stiftamtmand Henrik Bille-(Brahe), der siden 1767 havde været stiftsbefalingsmand i Fyns stift. Buchwald var en initiativrig, landboreformvenlig embedsmand, som imidlertid ved sin selvrådighed udviklede sig i stridigheder med biskop og præster i Odense og, da han heri ikke fandt medhold i kancelliet, i 1798 søgte sin afsked.

en fornuftigere Maade :/ vor Biskops¹ Forhold imod deres Underhavende er, i Sammenligning med Rami og Billes², af den Beskaffenhed, at ieg ofte tænker paa Fabelen om Frøerne, der begiærte en Konge af Iupiter³. Min Kone tilligemed mine Børn kysse Høystærede Oncles Hænder, og jeg underskriver mig, næst ærbødigst Respects og kiærligst Helsens Formeldelse fra os alle til Monfrere Holtermann, Monfrere Linde med Familie, Frue Arff og lille Beate⁴, samt alle andre gode Venner, med dybeste Ærbødighed

Høystærede Oncles
 underdanige Tienere
 L. Ancher

P. S. De tvende i Høystærede Oncles Skrivelse ommeldte Stæder, som ieg meente at maatte staae anderledes i Originalen, er det mig alt anvendt Fliid uagtet, ikke mueligt at tilbagekalde i min Ihukommelse. Imidlertid troer ieg vist, at de maae findes iblant mine hosfølgende Anmerkninger.

Tiilad min beste Oncle! at ieg føyer nogle Linier hertil i andledning af en commision som ieg for en 14 Dage tog

¹) se side 429, note 2; udpræget konservativ og meget myndig i sin embedsførelse. Kollisioner i stiftsøvrigheden syntes således uundgåelige.

²) se side 433, note 3.

³) Jupiter skal, iflg. den æsopiske fabel (se Hundert Fabeln aus Eso-po, etliche von Luther u. Mathesio, etliche von andern verdeutschet. Rostock 1571. E III), have besvaret frøernes bøn ved at kaste en bjælke i vandet til dem; forskrækkede flygtede frøerne i første omgang til dammens bredder for kort efter, da vandet var faldet til ro, at orientere sig om det passerede. Naturligvis varede det ikke længe, før de overmodigt sprang rundt på bjælken, lykønskende hinanden til deres nye konge. Forbitret over deres letsind sendte Jupiter dem nu en stork på halsen. Resultatet, såvelsom applicationen på de i brevet omtalte tilstande er ligetil.

⁴) Formodentl. Ursula Beata Holtermann, f. 1782, datter af K. H. H. og hstr.; se side 422, note 3.

mig den Frihed, at give min kiære Cousine Arff. Det var noget Brunt Atlask og Grønt Taft, som ieg sendte med den Agende Post til hende, for deraf at faae giort en Peltz. Ieg haaber at det er rigtig kommet hende til Hænde, og smigrer mig dermed at min Dristighed ey er bleven ilde optaget. De kiærligste og ærbødigste Hilsener beder ieg at formelde til hende og alle andre gode Venner, og forbliver til Døden ganske Deres

Lise Ancher

10.

Odense d: 7 Ian: 1790.

Høystærede og af gandske Hierte ærbødigst Elskede
Oncle!

Umueligen skulde nogen med større Oprigtighed kunde tilønske Dem Held, Lykke og Velsignelse fra vor fælles Gud og Fader i det tilstundende, eller, rettere at sige, allerede begyndte nye Aar, end jeg. Da ieg af Erfaring haver lært at kiende Ligevægten imellem Beskeedenhed og Fortienester, tør ieg ikke tale om den, ustridigen eene rette, praktiske Viisdom, som udmærker den af alle Fornuftige og Gode ærede og yndede Olding. Men det kan og bør jeg sige, at jeg, med underdanigst Taksigelse for Deres Bevaagenhed imod mig og mine i forbigangne Aar, udbeder os sammes Fortsættelse i de tilkommende, hvilke Guddommen, til Glæde for os alle, vilde lade blive mange. Deres Manuskript¹ haver jeg leveret Boghandler Iversen², og af ham modtaget skriftligt Beviis, at samme skal i Maanedsskriftet for Februarii Maaned³ vorde indrykket, jeg be-

¹) se side 433, note 1.

²) Chr. Henr. Iversen (1748—1827) en af H. C. Andersens tidligste velyndere, virkede siden 1775 i Odense som en yderst initiativrig boghandler og udgiver af tidsskrifter og aviser (bl. a. 1780—1827 Fyens Stifts Journal, populært kaldet Iversens fynske Avis).

³) I det af boghandler Iversen udgivne tidsskrift Almeennyttige Samlinger til Hiertets Forbedring, Kundskabernes Udbredelse og stundom

komme Correcturen, som vist paa det nøyagtigste skal blive besørget, og De = 30 Exemplarier. Næst underdanigst Helsen fra os alle til Dem og Alle er jeg

underdanigst
L. Ancher

11.

Odense d: 2 Junii 1790.

Høy- og Velbaarne Hr: ConferenzRaad!
Høystærede Oncle!

De vilde gunstigt tillade, at jeg, deels i Anledning af Deres Høystærede Skrivelse til min Kone, deels og i Hensigt til den bevidste Commissions-Sag, giver mig den Dristighed atter at incommodere Dem med et Brev fra mig.

I Henseende til Høystærede Oncles Forslag, om at gjøre en Forandring i min Diæt, liig Deres, som De foretog i en Alder af = 60 Aar, maatte det gunstigt tillades mig at erindre, at der, til at udholde saa stærk og pludselig en Forandring, uden Tvivl udfordres en langt stærkere Constitution, end min er¹; thi, hvad Curens Haardhed og den dertil udfordrende Stoiske Standhaftighed angaaer, da veed jeg mig med Vished i Stand til at kunde udholde den første, og viise den sidste. For at overbeviise Dem herom, giver jeg Dem herved mit hellige og ubrødelige Løfte, at jeg, dersom De, efter Deres gunstige Tilsagn, bærer os med Deres Nærværelse i denne Sommer, under Deres nøyagtigste Opsyn, begynder og standhaftigen udholder Curen, hvis Udfald De da Selv bliver Øyenvidne til. At Efterretningen om Deres gode Helbred og behagelige Lystreyser overmaade meget have glædet mig, behøver jeg vel ikke at give nogen skriftlig Forsikkring om. Høystærede Oncles Fortælning

til Moerskab, 20. bd., 2. stk., p. 83—136 findes aftrykt de under side 433, note 1 omtalte 2 §§ af Abbed Raynals Histoire Philosophique & politique, under titlen: Om Skatter og Paalæg saa og Om den offentlige Kredit.

¹) se indledn.

om Engellænderens Mohrs Lærreds-BleegVerk moerede og fornøede mig særdeles. Saadanne Folk, hvad enten de ere Fremmede eller Indfødte, fortiene ustridigen baade Understøttelse og Hæder af Nation og Regiering; Men hvormeget var det ikke at ønske, at der ey i utallige andre Tilfælde blev saa skammelig ødslet med begge Deele. Den omskrevne Mariage er min National-Aand yderst modbydelig, og ti-dobbelt bliver den mig det, dersom SvigerFaderen skulde, som meget er at befrygte, faae fast Fod.

Vedlagt giver ieg mig den Ære at sende Høystærede Oncle en Copie af den Relation angaaende den bevidste Commission, som jeg ved sidste agende Post lod, tilligemed alle de derudi paaberaabte Documenter, afgaae til det Kgl: Danske Cancellie¹, hvorom jeg meget ønskede at viide baade Deres og Holtermanns Tanker ved første Leylighed. Til-lige skrev jeg ConferenzRaad Schou² til angaaende Sagen, og skulde det særdeles fornøye mig, om enten Høystærede Oncles, eller EtatzRaad Holtermanns, Leylighed kunde tillade Dem, at høre og lade mig viide hans Betænkning om Sagen. Dersom jeg skulde være saa lykkelig, at erholde, som jeg ret varmt ønsker, en Slags Erklæring eller Til-staaelse, at man er fornøyet i Cancelliet med mit Forhold; spørges fremdeles, om Høystærede Oncle og Holtermann an-seer det at være ikke alt for meget stridende mod Klogskabs

---

¹) Der forelå for cancelliet klage (og sagsanlæg) over L. A. m. fl. i anledning af deres påståede urigtige forhold ved ophævelsen af en tro-lovelse i stiftet. Under 27/5 1790 indgiver A. til cancelliet *sin* fremstilling af sagen og anmoder om dettes bifaldstilkendegivelse af det af ham udviste forhold. 26/6 s. å. udbeder man sig biskops og stiftamtmands be-tænkning over sagen. A. frikendes ved kommissionsdom, og cancelliet tilkendegiver under 21/8-90 direkte overfor A., at den trufne afgørelse «har været Cancelliet meget behagelig». Afgørende for det for A. gunstige udfald af sagen synes iøvrigt en af pigen og hendes fader afgivet erklæ-ring om tiltalefrafald at have været.

²) Christen Schou, deputeret i danske kancelli siden 1787, endte sin embedskarriere som chef for kancelliets 1. departement (1799), afskedigede 1801.

og Velanstændigheds Regler, at jeg lod saadan Declaration fra Cancelliet indrykke i de Fyhnske Aviser. Paa den eene Side driver Følelsen af de mig vederfarne Fornærmelser til at tage denne, efter mine Tanker, i alle Henseender retfærdige Hevn. Men paa den anden Side hvisker Forsigtighed mig i Øret, at Cancelliet maaskee kunde ilde optage, dersom jeg paa egen Haand offentlig bekjendtgjorte et, for dette Stifts høyeste Øvrighed krænkende, Cancelliebrev, samt, at man ikke let bør drive sine Fiender til det yderste, men stedse erindre sig det Gamle: Hodie mihi, Cras Tibi. — I Anledning af Høystærede Oncles Forespørgsel om mine Tanker angaaende Indretningen i den Skole, til hvilken Monfrere Conradt¹ haver betroet sin Søn, hvilken Forespørgsel jeg anseer som en sand Ære for mig, maatte det gunstigst tillades mig at erindre følgende:

Uagtet jeg anseer det, som en for hver Staat høystmagtpaaliggende Sag, at Ungdommen i Skolerne dannes til dydelige, dydige og retskafne Lemmer; Saa staaer jeg dog i den faste Tanke, at dette Øyemeed aldrig sikkrere opnaaes, end naar Religionen, den være hvilken den end vil, lægges til Grund; dog at ingen ufornuftig Systems-, blind Nidkiærheds- eller Forfølgelses-, og endnu langt mindre Hykleries-Aand, indprentes i de Unges Hierter, men de anføres til at tænke og undersøge selv, grandske i Skriften, samt under denne Grandskning stedse at have for Øyne vore hellige Bøgers Ælde, vor Mangel paa samtidige Documenter og tilstrækkelig Kundskab om hine gamle Tiders Sæder, vor Forstands, fra Menneskeligheden paa denne Side Graven

¹) Muligvis Gabr. Lindes søn Conrad Daniel L. (1754—1826), hvis ældste søn Johan Gabriel på daværende tidspunkt var 8 år gammel. Hvilken skole her hentydes til, er vanskeligt at afgøre. Joh. Gabr. L. dimitteredes i 1799 som student fra Herlufsholm, men dels har han vel næppe på så tidligt et tidspunkt været elev på bemeldte skole, dels havde to af Gabr. Lindes egne sønner frekventeret Herlufsholm, hvorfor Lindes kendskab hertil næppe har behøvet supplement. Muligvis er der tænkt på en af de nyoprettede skoler, Efterslægtsselskabets eller Borgerdydskolen.

uadskillelige, Ufuldkommenheder, og derhos nøye at skiælne imellem Sandhedernes større eller mindre Vigtighed til vor Lyksaligheds Fremme her og hisset, men fremfor alle Ting uophørligen erindres om, at intet blot Menneske er i Stand til nøyagtigen og med Vished at bedømme, hvorvidt Legems-Constitution og Temperament, Opdragelse, forskiællig Art af Læsning, og forskiællige udvortes Omstændigheder, have havt eller have Indflydelse paa enkelte Menneskers forskiællige Tænke- og Handle-Maade, samt at det, alle disse Grunde vel overveyede, er ligesaa daarligt som ukiærligt handlet, naar noget Menneske vover at opkaste sig til Dommere over sit Medmenneske, da enhver bør staae eller falde eene for den alviidende Dommere, som med et ubdrageligt Øye overskuer, og eene kan overskue, alt det, som er nødvendigt til en fuldkommen retfærdig Domsafsigelse. — Inden jeg slutter, maae jeg dog tilføye een Tanke, som, naar der tales om Drengbørns Opdragelse, længe haver giæret i mit Bryst. Jeg troer nemlig, at det, for med større Vished at danne Dreng-Børn til duelige Medlemmer af Staten, vilde, til hvad Stand man end havde bestemt dem, være overmaade nyttigt, at biebringe dem ey alleene Kundskab om Lovene, og de Pligter, der paaligge dem som Borgere, udi den Staat, i hvilken de leve, men tillige Kundskaber om alle Arter af Næringsbrug, fra Agerdyrkerens af indtil de fiineste mechaniske Konster, samt Underretning om, hvorfra i enhver Nærings-Green alle raae Materialier faaes paa letteste Maade og for letteste Priser, hvorledes de forarbejdes, hvilke Redskaber hver Konst udfordres, hvorledes samme bør være beskafne, og hvad Forbedringer der kunde finde Stæd; Og endelig, hvorledes de forarbejdede Vahre med størst Fordeel kunde afsættes. En saaledes opdragen Yngling maatte nødvendigen i utallige Fag blive en overmaade duelig Borgere; Og aldrig skulde det kunde mangle ham paa Livets Nødvendigheder, under hvad Himmel-Egn hand end kom til at boe. Næst tusende Helsen fra min Kone, Børn og mig til Høystærede Oncle,

Monfrere Holtermann og alle gode Venner, underskriver
jeg mig med dybeste Ærbødighed

Høystærede Oncles
underdanige Tienere
L. Ancher

12.

Odense d: 29 Aug: 1790.

Høystærede Allerkiæreste Oncle!

Ieg maae underdanigst bede om Forladelse, at De først nu seer Brev fra mig, men jeg haver sandelig været saa overvældet af Forretninger, at jeg ikke førend nu haver kundet finde Tiid der. Indlagt giver jeg mig den Ære at sende Dem mine Erklæringer over Degnenes Afskaffelse og den Geistlige Jurisdiktions Ophævelse¹, mit Indgivende til Cancelliet i Anledning af den over mig satte Commission, og Cancelliets umiddelbar til mig selv sendte Skrivelse. Denne sidste vil vist fornøye Oncle og alle mine Venner ligesaameget som den haver forbittret Stiftamtmanden. De kan meget gierne vise alt til hvem De behager, men især ønskede jeg, at foruden Holtermann, ogsaa Grev Osten², ConferenzRaad Nielsen³ og Biskop Balle fik mine Erklæringer at see. Vor Stiftamtmand bliver daglig galere, men det er nu vel ogsaa snart mod Enden med ham; thi, som hans Haand er imod enhver, saa er og, nogle faae Krybere og Spioner undtagne, som staae i hans Sold, hver Mands Haand heele Fyhns Land igiennem imod ham, og der ere

¹) De pågældende erklæringer har jeg ikke kunnet finde spor af.

²) Adolph Siegfried v. d. Osten, 1726—97, udøvede som afsending ved det russiske hof 1755(56)—1765 (afbrudt af et 2-årigt ophold i Polen) en betydningsfuld virksomhed, blev senere Struensees udenrigsminister og fortsatte efter dennes fald på posten indtil marts 1773; stiftamtmand i Aalborg indtil 1782, højesteretsjustitiarius til 1788, herefter overpræsident i Kbh.

³) Muligvis Georg Nielsen (1710—97) bibliotekar ved det kgl. håndbibl., kendt som stifter af de første frimurerloger i Kbh. (1743 og 1745).

nu paa en kort Tiid saa mange Klager allevegne fra indløbne over ham til Cancelliet, at hans Credit der nødvendig maae tabe sig, ligesom hans Anseelse her gandske haver tabt sig og ingen meere bekymrer sig om hans myndige Befalinger, saasnart man troer samme at være ufornuftige eller uretfærdige. Jeg har nyeligen funden en herlig Leylighed til at betale ham de mig vederfarne Fornærmelser med Cølns Vægt. Han havde nemlig til Cancelliet indgivet trende Skrivelser, udi hvilke han gjør nye Forslag til Forandring med Hospitalet og Hospitalsdirektionen¹, vedkiender sig at være Forfattere til den i Iversens Maanedsskrift indrykkede Afhandling², som Høystærede Oncle saae hos mig, og beegner baade Biskoppen og alle Sognepræsterne i Odense paa den meest fornærmende Maade. Alt dette blev fra Cancelliet sendt /: hvilket han nok neppe havde ventet sig; thi tilforn haver man i Cancelliet ligefrem samtykt alle hans Forslag, uden at sende nogen Ting til Erklæring af Vedkommende :/ til Biskoppen og den heele Hospitals-Direktion, at de skulde afgive deres Betænkning over hans Forslag. Vi Præster have alle affattet, hver vores særskilte Erklæringer³, og alle ere de saaledes skrevne, som det sømmer kiække og fornuftige Mænd i Sager, som angaae det almindelige. Min Erklæring er uden Tvivl den skarpeste, dog uden alle personlige Fornærmelser. Den viiser paa omtrent Fem tæt skrevne Ark alle de falske Data og Usandheder, han har frembragt, og lægger tydeligen alt det raae, umodne, og urimelige i hans Forslag for Dagen.

1) Iflg. skrivelse fra kancelliet af 24/7 1790 udbedes den fynske biskops betænkning over en af stiftamtmanden til kancelliet rettet henvendelse (ang. 1) forslag til forandring i Odense hospital, 2) ny bestemmelse vedr. bestyrelsen af pengenes oppebørsel samt 3) bortgivelse af portnerplads ved hospitalet).

2) Sandsynligvis den i det under side 19 note 3 nævnte tidsskrifts 20. bd., 4. stk., p. 272—287 (o: april 1790) trykte artikel, som indeholder en skarp kritik af hospitalets administration.

3) Forgæves eftersøgt. Jvfr. Svend Larsen, Graabrødre Hospital og Kloster i Odense, 1939 s. 183 f.

Saasart jeg kan faae tagen Afskrift deraf, skal alt blive Dem sendt; thi ieg troer, at det fortienner at læses. Med allerførste skal De ligeledes med en fuldkommen sikker Leylighed faae Deres Helvetius¹ og mine Anmærkninger tilsendte. Min Kone og mine Børn kysse den Beste Oncles Hænder. Alle bede vi at helse alle gode Venner, hver efter Stand og Værdighed. Give Gud at nærværende maatte treffe Dem ved forøget Helbred og fornyet Kraft. Ingen skulde meere glæde sig derover end

Høystærede Oncles
 underdanige Tienere
 L. Ancher

13.

Odense d: 31 Oct: 1790.

Høystærede Allerkiæreste Oncle!

Hil være denne Dag, som gav os Dem, værdigste Oncle! Give Gud, at Deres Livslys endnu længe maae brænde klart, og De opleve denne Dag ofte med fornyede Kræfter. Indlagt sender jeg en Copie af min Erklæring over Hospitalet². Vel er Copien siuskevorn skreven, og indeholder i Henseende til enkelte Ord nogle faae Udeladelses Feyl, men dog ey af anden Art, end Læseren selv kan rette. Resten af Deres franske Oversættelse³ skal tilligemed Bogen første agende Post vist blive sendt, og mine Anmærkninger følge med. Alt skulde have været færdig til Afsendelse med Gaars agende Post, dersom ieg ey var hindret i mit Arbeydes Fuldendelse, deels ved uopsættelige Forretninger, deels formedelst en Lyst-Tour paa 5 a 6 Dage, som ieg gjorde

¹) Formodentl. den franske moralfilosof Claude Adrian Helvetius (1715—71), hvis Oeuvres (i 7 bd.) var udkommet i 1784.

²) se side 441, note 3.

³) Formentlig Lindes Oversættelse af Helvetius, Om Mennesket og dets Forstands Evner, 9. og 10. Afsnit, Kbh. 1791 (H. Ehrencron-Müller, Forfatterlexikon V, 154). Synes nu tabt.

med Kofoed¹ til Weistrup, hvor jeg diverterede mig Kongelig med Iagt, Fiskerie paa Stranden, Besøgelser i Svendborg, og paa Mollerup² hos Hr. Kammerherre Scheel³. Hos denne sidste fik vi, uagtet vi kuns vare Fire Personer ved Bordet, Tie Retter Mad, Tre Sorter Vine, og spiiste paa Sølv. Kofoed har overmaade meget med formeerede Bygninger forbedret sin Gaard. Hans Fire Børn ere deylige Glutter. Frue Kofoed laver atter til Barsel med det Femte. Vi leve her alle vel. Min Kone og mine Børn foreene Sig med mig i de meest brænde Ønsker for saa høytelsked en Oncles Liv, Helbred og Velgaaende. Tusende Helsener til Holtermann, Conrad og heele Familien. At Holtermann har solgt Helsingegaard, gjør mig ont. Qvitteringen til ham findes paa næste Side. Ieg er med dybeste Ærbødighed

Høystærede Oncles
underdanige Tienere
L. Ancher

---

¹) Hans Kofoed (1750—1822) søn af generalpostdir. Hans K.'s 2. ægteskab (dennes 1. hustru var forøvrigt — ligesom L. A.'s hustru — en Wodroff — Beate Albertine, † 1747), gift med Margrethe, f. Lindholm, som på det pågældende tidspunkt »lavede til barsel med sit 5. barn«, den senere landsoverrets- samt hof- og stadsretsassessor Jacob K., f. 1791. — Hans K. var i de sidste 2 decennier af 18. årh., samt 1802—11, ejer af Vejstrupgård; om den i nærv. brev omtalte restaurering vidner en marmortavle, anbragt over indgangsdøren.

²) I slægten Scheels eje 1700—1815.

³) Fr. Chr. Scheel (1735—98) major, kammerherre, geheimeråd, søn af stiftamtmand i Sjælland Holger S. og hustru Regitze Sophie, f. baronesse Guldencrone. Stifter af det Skeelske majorat og det Skeelske fidei-commis.